

INTERNETDA SO‘ZLARSIZ MULOQOT

Abdishukurova Orzigul Chori Qizi

Termiz davlat universiteti 1-kurs magistratura talabasi

dreamf880@gmail.com

ANNOTATSIYA

Ushbu maqolada internet orqali muloqot jarayonida foydalanuvchilar tomonidan qo‘llaniladigan belgilar, ular uchun qo‘llaniladigan atamalar, ularning kelib chiqish tarixi o‘rganib chiqilgan. Ushbu belgilar qanday ma‘no ifodalashi hamda qaysi holatlarda ko‘proq qo‘llanilishi tahlil qilingan. Tahlil natijalari internetdagi muloqot jarayonidan olingan misollar yordamida yoritib berilgan.

Kalit so‘zlar: emoticons, emoji, smaylik, stiker, emotsiya.

ABSTRACT

This article examines the characters used by users in the process of communicating over the Internet, the terms used for them, their history of origin. An analysis of what these symbols mean and in what situations they are most commonly used. The results of the analysis are illustrated using examples from the online communication process.

Key words: emoticons, emoji, emoticons, stickers, emotion.

KIRISH

Bugungi axborotlashgan va texnologiyalardan keng foydalaniladigan zamonda internet kirib bormagan soha deyarli qolmadi. Bu esa internet lingvistikasiga bo‘lgan qiziqishni kuchaytirdi. Internetdan foydalanish ommalashgunga qadar uzoq masofalarga ma‘lumot yetkazish yoki aloqa qilish uzoq vaqt va mablag‘ talab qilar edi. Internetning dunyo bo‘yicha ommalashuvi va uning har bir sohaga kirib borishi uning uchun o‘ziga xos so‘zlashuv tilining yaratilishiga sabab bo‘ldi. Bu esa o‘z navbatida insonlarning bir-biri bilan muloqot jarayonini kuchaytirdi. Bu tilda so‘zlashish faqatgina so‘zlardan foydalanishni emas balki so‘zsiz, ya‘ni imo-ishoralar vositasida foydalanishni ham nazarda tutadi. Bu vositalarga qisqartma so‘zlar, his-tuyg‘uni ifodalovchi belgi va rasmlar kiradi. Bu belgilar vositasida fikrni ixcham ifodalash, muloqot jarayonidagi his-tuyg‘ularni aniq tasvirlash mumkin. Internet foydalanuvchilari tomonidan bu belgilar “emoticons”, “smaylik” yoki “emoji” deb

ataladi. Lekin barcha internet foydalanuvchilari ham bu belgilarni to‘g‘ri qo‘llash yoki to‘g‘ri ma‘noda tushinish ko‘nikmasiga ega emas. Ayniqsa bu belgilardan foydalanish turli xil yoshdagi foydalanuvchilar o‘rtasidagi suhbat jarayonida turlicha tushiniladi. Quyida esa ushbu belgilarning kelib chiqishi va ma‘nolarini ochib berishga harakat qilinadi.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METADOLOGIYA

Ushbu maqolada internetda qo‘llaniladigan belgilarning semantik xususiyatlarini ochib berishda distributsiya, kuzatish va statistik tahlil metodlaridan foydalanildi.

Biz “smaylik” deb ataydigan belgilar va ular uchun berilgan ushbu nom, “Wikipedia” lug‘atiga tayanadigan bo‘lsak, 1950-yillarda butun dunyo bo‘ylab aloqa vositasi sifatida qo‘llanila boshlaydi. Bu nom ko‘zni anglatuvchi ikki nuqta va og‘iz uchun qo‘llanadigan bir chiziqqa ega bo‘lgan :) ushbu tasvir uchun ishlatiladi. Keyinchalik bu belgilar yuzni ifodalovchi aylanaga joylashtiriladi, hamda sariq rangli fondan foydalaniladi va ba‘zan “smiley face” deb ataladi. Ingliz tilidan olingan bu so‘z o‘zbek tilida “kulib turgan yuz” tarjimasini beradi. Ushbu so‘z bilan bir qatorda “emoticon”, “emoji” va “stiker” so‘zlari ham keng qo‘llaniladi. Barchasi belgilarning umumiy nomi bo‘lsada, albatta bu so‘zlar orasida farq mavjud. “Emoticons” deb ataluvchi belgilar Devid Kristalning fikriga ko‘ra “ onlayn muloqotda fikr va munosabat bildirish uchun muhim bo‘lgan yuz ifodalari va tana imo-ishoralari mavjud emasligi sababli, muloqot jarayonidagi bo‘shliqni to‘ldirish uchun kulgichlar va tabassumni ifodalovchi belgilar kiritilgan”. “Emoticon” so‘zi 1980-yillarda ishlatila boshlangan bo‘lib, inglizcha “emotion” va “icon” so‘zlarining qo‘shilmasidan hosil bo‘lgan tabassum yoki qovog‘ini uyish kabi klaviatura belgilarining turli kombinatsiyasi orqali shakllangan va yozuvchining his-tuyg‘ularini yoki ohangini yetkazish uchun ishlatiladigan yuz ifodalari. “Emoji” so‘zi esa yapon tilidagi “e-rasm” va “moji-harf; xulq-atvor” so‘zlarinig 1990-yillarda qo‘shib ishlatilishidan paydo bo‘lgan va internetda foydalaniladigan qo‘l harakatlari, ob-havo, hayvonlar tasviri, kiyimlar, gullar tasvirlarini anglatuvchi tushunchadir. “Smaylik” so‘zi aslida ingliz tilidagi “smile-kulmoq” so‘zi bo‘lib, kulgu, xursandchilik, hayajon va hattoki hafagarchilik hamda tushkunlikni ifodalovchi belgilar jamlanmasi uchun ham ishlatiladigan atama hisoblanadi. O‘zbek tilida bu so‘zning muqobili sifatida ba‘zan “kulgichlar” so‘zi ishlatiladi, ammo bu so‘z yuqoridagi atamaning to‘liq ma‘nosini ochib berolmaganligi sababli ham rus tilida qo‘llaniladigan “smaylik” tushunchasi o‘zbek tilida ham keng qo‘llaniladi. Smayliklar 1982-yil 19-sentabrda amerikalik olimlar o‘rtasida kechgan bahs jarayonida Skott Falman tomonidan o‘ylab topilgan. Uning fikriga ko‘ra bahs jarayonida muhokama qilinayotgan g‘oyalar ahmoqona edi. Bu g‘oyalarni so‘z bilan ifodalash olimlar orasida munozaraga sabab bo‘lmasligi uchun

guruh boshqaruvchisi hazillarni belgilar vositasida ifodalash usulini o‘ylab topadi. Shundan so‘ng smayliklar ommalashadi.

NATIJALAR

Quyida misollar yordamida smayliklar va ular ifodalaydigan ma‘nolarni ko‘rib chiqamiz:

Xursandchilik/tabrik

1) A: Men bugun imtihondan a‘lo baho bilan 😊 o‘tdim!

B: Tabriklaymiz!

Zerikish

2) A: Kino qanday ekan?

B:

O‘ylab ko‘rish

3) A: Ertaga sayrga chiqishga nima deysan?

B:

Yuqoridagilardan tashqari juda ko‘plab ma‘nolarni ifodalovchi tasvirlar, belgilar jamlanmasi nafaqat internetdagi suhbatlar jarayonida, balki kundalik hayotimizda ham stikerlar ko‘rinishida ishlatilishining guvohi bo‘lamiz.

MUHOKAMA

His-tuyg‘ularni ifodalash uchun smayliklardan foydalanish ba‘zida so‘zlardan ko‘ra yoqimliroq va ma‘qulroqdir. Misol uchun kimdandir jahlimiz chiqib turgan paytda yoki asabiylashganimizda noo‘rin so‘zlarni ishlatib suhbatdoshimizning diliga ozor berib qo‘yishdan ko‘ra smayliklar orqali vaziyatimizni tushuntirib, suhbat jarayonini keskinlikdan olib chiqishimiz mumkin. Bundan tashqari smayliklar shoshilinch vaziyatlarda aniq maqsadni ifodalashda ham qo‘l keladi. Butun boshli jummalarni klaviaturadan harflar terib kiritish o‘rniga tayyor smaylik yoki tasvirli stikerlardan foydalanish anchayin vaqtimizni tejaydi. Ammo ko‘plab foydali jihatlari borligiga qaramasdan, smayliklardan foydalanish barcha uchun ham birdek yoqimli emas. Ba‘zida o‘rta yoshlilar va yoshlar o‘rtasidagi muloqot jarayonida qo‘llanilgan smayliklarni tushunish borasida turlicha qarashlar mavjud.

XULOSA

Xulosa qilib aytganda, suhbat jarayonida qo‘llanilgan smayliklar suhbatning ma‘no ko‘lamini hamda ifodalilik darajasini ochib beradi. So‘zlar o‘rniga smaylik va stikerlardan foydalanish suhbat jarayonini mazmunli, yengil va taasurotlarga boy bo‘lishiga xizmat qiladi.

ADABIYOTLAR RO‘YXATI

1. <https://www.wikipedia.org>
2. <https://www.xabar.uz>
3. Crystal, D. (2001). *Language and the Internet*. Cambridge University Press.
4. Huffaker, D. (2004). *Gender similarities and differences in online identity and language use among teenager bloggers*. Washington, DC